

Η διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας στο Γυμνάσιο: οι παιδαγωγικές διαστάσεις και η Προφορική Ιστορία

Β. Σακκά

Σκοπός Ιστορίας: Η συστηματική διαδικασία κατανόησης της ανθρώπινης δραστηριότητας κατά το παρελθόν

- Ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης
- Γνώση παρελθόντος
- Διαχείριση παρόντος
- Συνειδητοποίηση προσωπικής και συλλογικής ευθύνης
- Καλλιέργεια πολιτεϊότητας

Η «Νέα» Ιστορία

- αποδέχεται τη διάκριση ιστορικού γεγονότος και ιστορικής ερμηνείας
- Δίνει προτεραιότητα στις ερευνητικές διαδικασίες
- Μεταλλάσσει το υλικό της ιστορίας σε παιδαγωγικό προϊόν
- Καλλιεργεί τη δυνατότητα αναγνώρισης της ταυτότητας μέσα στο σύγχρονο κόσμο
- Η **τοπική ιστορία** αποτελεί τη **σύνδεση, για λογαριασμό του σχολείου, της γνώσης της ιστορίας με την έρευνα**, στο πλαίσιο των αλλαγών που αποσκοπούν στην ανανέωση του ιστορικού μαθήματος στην εκπαίδευση. Η τοπική ιστορία με τη μορφή ερευνητικών δραστηριοτήτων αμφισβητεί στην πράξη την αφηγηματική σχολική ιστορία. Βασικό της χαρακτηριστικό, η ανάδειξη της **ιστορικότητας του τοπίου** και ο **βιωματικός χαρακτήρας** της σχέσης του τοπίου με τον άνθρωπο. Τα όρια της τοπικής ιστορίας επαναπροσδιορίζονται, μεταβάλλονται, διευρύνονται.
- **Αντικείμενο τοπικής ιστορίας:** προσδιορίζεται με τον ορισμό ενός **τόπου**, τον προσδιορισμό κάποιων **θεματικών πεδίων**, την ανάδειξη μιας **προσέγγισης**.
- **Τόπος:** ο τόπος του σχολείου (συνοικισμός, χωριό, κωμόπολη, πόλη, επαρχία, περιφέρεια).
- **Άνθρωποι:** οι ανθρώπινες δραστηριότητες, η ανθρώπινη καθημερινότητα.

- **Μέθοδοι:** από τις αρχειακές προτιμήσεις, στις μικρο-ιστορικές αναλύσεις, αξιοποίηση μαρτυριών, κυρίως προφορικών, με στόχο τη διάσωση του καθημερινού και του ανώνυμου.

Ιστορικό της Τοπικής Ιστορίας

Περιστασιακή ανάπτυξη, συμπληρωματικά με τη γενική ιστορία:

- Ανησυχίες και ενδιαφέροντα ιστοριοδιφών και ερασιτεχνών ιστορικών-ενίσχυση τοπικού συναισθήματος
- ΗΠΑ – Μεγάλη Βρετανία: τέλη 19ου-αρχές 20ου αι.: η κοινότητα, όχημα για την κατανόηση της κουλτούρας, η Τ.Ι. μέθοδος για ανάπτυξη δεξιοτήτων
- Ελλάδα: διάταγμα Γρηγορίου Δικαίου (10 Φεβρουαρίου 1825): 'Δικαιώματα του Εφόρου της Παιδείας' (κάθε σχολείο ένα μουσείο 'για την γνώρισιν της δεξιότητος των προγόνων'), αναφορές στα Α.Π. του 1894, 1913, δεκαετία '90, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.
- 2000 : «Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης» -(Γ. Λεοντσίνης, Μ. Ρεπούση).
- 2004 . «Τοπική Ιστορία» (Σ. Ασωνίτης-Θ. Παππάς)
- 2011 – Η Τ.Ι. εντάσσεται στη 'Σ. Κ. Ζ.' με την Π.Ε.Α.Α.

Θεματολογία της Τοπικής Ιστορίας

- Τοπογραφία και ιστορία του τοπίου
- Οι καθημερινές ανθρώπινες δραστηριότητες
- Η οικογένεια
- Η τοπική κοινότητα

Ολισθήματα προς αποφυγήν

- Προαγωγή τοπικισμού ('βοσνιοποίηση' των συνειδήσεων)
- Αγιογραφίες και αναθέματα, εθνικιστικές προσεγγίσεις, προχειρότητα

Στόχοι διδασκαλίας της Τ.Ι.

Ο μαθητής αποκτά γνώσεις, αναπτύσσει δεξιότητες και διαμορφώνει στάσεις που του επιτρέπουν να:

- Αντιμετωπίζει ερευνητικά το περιβάλλον διατυπώνοντας έλλογες υποθέσεις εργασίας
- Κατανοεί τον περιβάλλοντα φυσικό, δομημένο και κοινωνικό χώρο και

εντάσσεται δημιουργικά σ' αυτόν

- Εντοπίζει, επιλέγει, αξιολογεί και αξιοποιεί τις κατάλληλες πηγές πληροφόρησης.
- Παρατηρεί, περιγράφει, συγκρίνει και εξηγεί τους λόγους για τους οποίους τα πράγματα πήραν την παρούσα μορφή τους στο συγκεκριμένο χώρο.
- Ενεργοποιείται δημιουργικά στις προσπάθειες διατήρησης της πολιτισμικής φυσιογνωμίας του τόπου του
- Σφυρηλατεί τους δεσμούς του με τον τόπο στον οποίο ζει
- Καλλιεργεί κίνητρα και εθισμούς για ατομική και συλλογική δράση μέσα και έξω από το σχολείο
- Αναπτύσσει ερευνητικές δεξιότητες (άντληση πληροφοριών-επαλήθευση δεδομένων)

Προϋπόθεση

- Γνώση της γενικής ιστορίας
- Γνώση των γενικών αξόνων της ιστορίας του τόπου

«Όσο περισσότερα γνωρίζει ο ερευνητής τόσο περισσότερα μαθαίνει»

Εναρμόνιση διδακτικών σκοπών Τ.Ι. με τη γενικότερη επιδίωξη για την εσωτερική μεταρρύθμιση του σχολείου:

- Άνοιγμα σχολείου στην τοπική κοινωνία
- Εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας στις δραστηριότητες των παιδιών
- Συμβολή στη διάσωση του ιστορικού τοπίου και της ιστορικής μνήμης
- *Επίσης*
- Σύνδεση Τ.Ι. με την κοινωνική, περιβαλλοντική και διαπολιτισμική εκπαίδευση και την αειφόρο ανάπτυξη

Μεθοδολογία Τοπικής Ιστορίας

Παιδαγωγικό πλαίσιο: ευρετική-ανακαλυπτική μάθηση (Brunner- Rogers)-'Νέα Ιστορία'

- Η μέθοδος Project: ανάπτυξη σχεδίων εργασίας (ομαδοσυνεργατική, βιωματική, επικοινωνιακή μέθοδος)
- Ανοικτές διαδικασίες μάθησης, ανοικτή διδακτική διαδικασία
- Ποικίλες τεχνικές προσέγγισης των θεμάτων Τοπικής Ιστορίας

Βασικές φάσεις της μεθόδου Project

- Αναζήτηση και εντοπισμός του θέματος (προτάσεις, συζητήσεις, καθορισμός

από κοινού του θέματος)

- Έρευνα (πώς θα προσεγγίσει το θέμα η κάθε ομάδα εργασίας;)
- Οργάνωση και παρουσίαση δεδομένων (με συνεπές σχήμα από κάθε ομάδα)
- Εφαρμογή (καταλήγει σε δραστηριότητα)
- Αξιολόγηση (δυναμικού χαρακτήρα, διαμορφωτική)

Προγραμματισμός

- Προετοιμασία της τάξης ή της ομάδας/ομάδων
- Επιλογή του θέματος-σκοποθεσία-μεθοδολογία
- Ρόλος του εκπαιδευτικού
- Οργανωτικές προϋποθέσεις κατά την υλοποίηση του προγράμματος
- Επιλογή τεχνικών/δραστηριοτήτων
- Οργάνωση και καταγραφή δραστηριοτήτων-ημερολόγιο ομάδων
- Παρουσίαση του προγράμματος
- Αξιολόγηση του προγράμματος

Πηγές της Τοπικής Ιστορίας

- Φυσικό και δομημένο τοπίο
- Αρχαιακά έγγραφα
- Επιστολές
- Εφημερίδες και περιοδικά
- Προφορική παράδοση και μαρτυρίες
- Φωτογραφίες, χάρτες
- Υλικοτεχνικές υποδομές, μηχανές, εργαλεία, σκεύη
- Ενδυμασία, διακόσμηση
- Σφραγίδες, γραμματόσημα, νομίσματα
- Κινηματογραφικά και τηλεοπτικά ντοκουμέντα
- Ηχητικές και ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης
- Εικαστικά και λογοτεχνικά έργα
- Απογραφές και στατιστικοί πίνακες

Δείγματα Τοπικής Ιστορίας

- «Ο Κατσούρμπος» και η καθημερινή ζωή στη βενετοκρατούμενη Κρήτη.
- Η αρχαία Επίδαυρος και το θέατρό της.
- Η εβραϊκή συνοικία της Βέροιας και οι Εβραίοι στη Μακεδονία.
- Η ζωή στην Πρέβεζα και ο Κώστας Καρυωτάκης.
- Η πρώτη απεργία στη Σέριφο.
- Η σταφιδοκαλλιέργεια και η μετανάστευση από την Πελοπόννησο στην Αμερική.
- Οι εγκαταστάσεις της Columbia και το ελληνικό λαϊκό τραγούδι.
- Μετασηματισμός των περιαστικών χώρων: τα νταμάρια της Αττικής (Η περίπτωση της Πετρούπολης)
- Οι καπναποθήκες της Καβάλας και η ζωή των εργατών στο μεσοπόλεμο.
- Οι πρόσφυγες της Κοκκινιάς
- Οι σιδηρόδρομοι της Θεσσαλίας
- Τα ελαιοτριβεία και τα σαπυνοποιεία της Μυτιλήνης.
- Τα κτίρια της ιταλοκρατίας στα Δωδεκάνησα.
- Το δημαρχείο της Ερμούπολης στη Σύρο και το ελληνικό εμπόριο στο 19ο αιώνα.
- Το Διδυμότειχο στα βυζαντινά χρόνια.
- Το Μεσολόγγι και ο ρόλος του στην Επανάσταση του 1821
- Τα 'προσφυγικά' στη Λ. Αλεξάνδρας

Προφορική Ιστορία

- Η **προφορική ιστορία** συνιστά αυθεντική ιστορική πηγή που δημιουργείται από την ηχογράφηση του προφορικού λόγου - συνήθως μέσω προσχεδιασμένων, καταγεγραμμένων συνεντεύξεων – από πρόσωπα τα οποία διαθέτουν στοιχεία και πληροφορίες που αξίζει να διασωθούν.
- *‘Μαγνητοφωνημένες ιστορικές πληροφορίες που βασίζονται στην προσωπική γνώση του ομιλητή· η χρήση ή ερμηνεία των πληροφοριών αυτών ως επιστημονικό αντικείμενο’* σύμφωνα με το The New Shorter Oxford English Dictionary (P. Thompson, 2002:14). Οι ορισμοί της προφορικής ιστορίας ποικίλουν.
- Η προφορική ιστορία, ακολουθώντας τις νεότερες τάσεις των ιστοριογραφικών προσεγγίσεων:

- 'στρέφει το φακό της έρευνας από την κεντρική σκηνή στην οποία διαδραματίζονται τα γεγονότα, στο χώρο δράσης των κοινωνικών ομάδων, φωτίζοντας τις **αφανείς πλειοψηφίες** που αποτελούν την κινητήρια δύναμη του ιστορικού γίνεσθαι'.
- Αξιοποιεί την ανάγκη των ανθρώπων να διατηρήσουν ζωντανό το παρελθόν τους μέσα από την κατάθεση του προσωπικού τους βιώματος.
- Αποτελεί **λεκτικά δομημένη αφήγηση ζωής** και προϋποθέτει **μνήμη**. Ο λόγος των προφορικών μαρτυριών ανασηματοδοτείται μέσω της μνήμης, της λήθης, της αποσιώπησης ή της απώθησης.

Τα σημεία-κλειδιά (R. Stradling, 2001: 224-225) για μια σωστή συνέντευξη, στο πλαίσιο της σχολικής εμπειρίας, είναι:

- Οι ερευνητές να βρίσκονται στη θέση τους εγκαίρως, να είναι προετοιμασμένοι, να είναι ευγενικοί.
- Να ακούνε προσεκτικά. Να μην θέτουν ερωτήσεις τις οποίες ο/η μάρτυρας έχει ήδη απαντήσει μέσα από άλλες ερωτήσεις.
- Να είναι υπομονετικοί. Να παρέχουν στο μάρτυρα το χρόνο για να απαντήσει με το δικό του τρόπο. Να μην αντιδικούν ή διορθώνουν το μάρτυρα.
- Να κρατούν τον/τη μάρτυρα σε ένα 'δρόμο' αλλά να μην τον/την διακόπτουν πολύ συχνά.
- Αν νομίζουν οι ερευνητές ότι πρέπει να διατυπώσουν μια επιβεβαιωτική (follow up) ερώτηση την οποία δεν είχαν προγραμματίσει μπορούν να το κάνουν και να τη σημειώσουν για μελλοντική αναφορά.
- Να κλείσουν τη συνέντευξη ευχαριστώντας τον/τη μάρτυρα. Να αποστείλουν ένα ευχαριστήριο γράμμα αργότερα.